

Emnenr. 64 Död og Begravelse

Fylke: Nordland

Tilleggsspørsmålnr.

Herad: Grane

Emne:

Bygdelag: Vefsn

Oppskr. av: P. B. Sörensen

Gard: Dahlbu

(adresse): Fellingfors

G.nr. 48

Br.nr. 12

A. Merk av om oppskrifta er etter eiga røynsle. Dels etter egen røynsle

B. Eller om den er etter andre heimelsmenn: (ta også med alder, heimstad, yrke):
Men også etter andre heimelsmenn--- over 80 år---
heimstad Grane--- kårkone.

SVAR

1 Det fortelles at man fikk varsel om dødsfall ved å se et lys utenfor ute eller inne. Lyset falt ned på den gårde eller det stedet hvor en kom til å dø. Når den døde skulle føres bort fra gården, skulle det føres i den retning lyset gikk. Et slikt lys kalte man "fjærlyg".

Falle gårdestunden begynte å gå eller gikk uten påminnelig grunn, kom en til å dø om ikke lenge.

2 Ing. varsel ved kortlige anledninger gjennet ikke.

3 Det vitet ikke noe om folk hadde midler til å få vite hvem som skulle dø i løpet av året.

4 Det er intet å berette om det fantes folk som hadde evnet til å foretelle dødsfall.

5 Om fjærlyset kan det berettes om en man som gikk på legd som hadde fullt opp av lyset dyp, men da han døde forsvant de helt.

- 6 Den andre varblet får dødsjatt, det ingen
noe å fortelle.
- 7 For ikke høst- eller ingen kan noe å beret-
te om at noen hadde dø på et bestemt
sted i høst.
- 8 For ikke høst, eller det ikke var om
at noen hadde dødd på en bestemt
sted.
- 9 Ingen det noe å berette om det fantes noe
som kunne sette eller vanskeligere døds-
kampen.
- 10 Det ble sendt bud eller presten-bering
hvis han ikke hadde for langt borte.
- 11 Ved et besøk av presten ble nattverden
utdelt, bering gamle folk ønsket å få natt-
verden før de falt fra (døde)
- 12 Det ble også sendt bud eller stegt og um-
mer.
- 13 Den døende bestemt- og hvordan grav-
ferden skulle være. Mange kunne også om
at det ble holdt begraver- og hvem som
skulle holdes i begraven.
- 14 De mest alminnelige uttrykk som
nytt for å dø val og st: "Går somna
eller flytta."
- 15 At man brukte en fjær eller noe annet
for å skaffe seg visshet for at en var død,
kjennes ikke.
- 16 Om skinnede er å berette det fortel-
te om en kvinne som de mente var
død og som ble lagt på tresten at da
en ikke var gått sto hun opp igjen og
levde i riktighet av år.
- 17 Gjennom ble uttrykt noe å bygge en nytt
på øyeblikket.

- 18 Palmtoften ble lagt under kaken, eller man
 bandt et bind under ryggen for at munden
 skulle holdes ijen.
- 19 Karkens ble varset som regel straks
 eller dødsfallet.
- 20 Noen av de nærmeste släktinger ble sendt
 med bud om dødsfallet.
- 21 Det viste inntil om at hilsdyr skulle
 varset.
- 22 I dødsrommet ble vinduet åpnet for å tørke,
 et hvitt laken ble hengt for vinduet, og
 i fall det på rommet var en veggklokke
 med høyt slagverk, ble den slått.
- 23 Skaps eller døren ble den dørte, eller
 liket flyttet ut av sengen.
- 24 Liket ble lagt på et bord eller en
 bunn.
- 25 Liket ble lagt med et underlag av kalv.
- 26 Meningen med å ligge på "køstria" om
 det med kalven i "selve sengen" og etter
 at liket er flyttet fra sengen.
- 27 Pfalmen i sengen ble brukt straks etter
 at døden var inntrådt.
- 28 Fall syldammene var smittsom, ble klar
 som tilkorte den bytte brukt samtidig.
- 29 Lintræs limme sengkalmen ble brukt, eller
 at kisten var båret ut av gården, og det
 ble løst lagd omme til rettningen av
 ryggen.
- 30 Liket ble brukt straks etter inntrådt
 dør.
- 31 De nærmeste släktinger prøvde seg
 å stulla liket, og da matte de ikke den
 som var vanlig til det - gjøre det.
- 32 Noen barskilt. Klodning hadde de ikke.

- 51 For ca 40 år siden begynte man å kjøpe ferdige tikkar.
- 52 På kjøper man alltid ferdig tikkar som er av papir.
- 53 De kjøpte tikkar blir kalt for svøps.
- 54 For ikke hørs- og ingen kan berette noe om at berøring av tikkar eller selve tikket skulle hjelpe ondt sykdom.
- 55 Det blir skullet ikke håndteres eller berøres idet det kunne påføre en sykdom.
- 56 At barn ble båret rundt kisten mot "svøp" kjennes ikke.
- 57 Ingen vet noe om at mynten som ble lagt over øyet, ble nytteløst som legemiddel.
- 58 Gjisten hadde man før i tiden som regel skånede ferdig- særlig for gamle folk, eller iallfall hadde man liggende ferdig material til kiste, det skulle helst være færu.
- 59 Gjisten ble satt sammen av treagler.
- 60 I kisten var det strøyye av færu.
- 61 Gjisten ble laget av en byggesnikker.
- 62 Gjisten ble malt, salt, og malingen ble laget av kimeritt og linoje, almu- pumum ble også meget brukt.
- 63 For omlag 20 år siden begynte man å bruke hvitmalte kister.
- 64 Noen åpning i kistelåket er kalt in- kjent her i bygda.
- 65 Som underlag i kisten bruktes hovel- spon.
- 66 Færu i kisten ble fylt med hovelspan, fjær eller renhår.
- 67 Gjisten blir så kjøpt ferdig- og er hvit- malt.

- 68 Og Tjæsten skulde den døde ha med salme-
bøke, baks eller andre gjæstfænder som vil-
hætte den døde, men derimot ikke mat
og drikke.
- 69 Barbelkonger skulde ha barnelæg med i kisten.
- 70 Hælsen ble pyntet med et kors av halm
eller et kors av tre som ble fargyllt-gjult
eller sølvprøvede. Dessuten med Manser
av tyttebærlyng eller rydstyng.
- 71 Lingjø ble ikke stjødd rundt kisten.
- 72 At det ble lagt en plante på i kist
for å holde insekter borte - vitet ikke.
- 73 Det kan ikke tvivles at det ble gjort noe
med i kist for å forebygge at den døde
gjør igjen.
- 74 Hæse i kist ble lagt i kisten, som omme
og bare slappingen for å overvære hand-
lingen som ena ikke hadde noe
storspillt are for.
- 75 Det var ikke vanlig skikk at det skulle
skulle være bevisning - og blitt ikke just
med dand.
- 76 Hæsen sto i denne tid i et i kist,
hær (stabb-bænd eller stue som var ble
brukt om kommuere.
- 77 Gommen hvor i kist sto ble pyntet
med gjellander av granbar eller linur,
På gulvet ble det stjødd var av gran.
- 78 På Hæsen satt på tænn eller i et
vandt ble det ikke foretatt noen pynt-
ing.
- 79 En barhytte ble lagt på følgende måte.
Man satte fire påler av 1,90 meter lang-
de ned i marka. Lengden på en stik hytte
kunne være ca 4 m, og bredden 3 m. På lang

- 79 Videne og på Messen ble det rørt opp små granter som dannet veggene. Det falt kanskje snø og i bar.
- 80 En stikk barhytte ble bare brukt om sommeren i godt oppholdt vær.
- 81 Sprit kisten stod i et stabb-tår. Mellom stovd ble mellom vinddøren og der kisten stod, og med to granter på hver side av vinddøren.
- 82 Benene skulle ligge mot døren.
- 83 Gravet ble lagt på kisten.
- 84 Ansiktsdunken var hvit og av etc. som et tomme løstskede
- 85 Hva dinken hadde vært ikke.
- 86 De venner og naboer som ønsket å se inntil mens det låg i kisten, fikk selvsagt opplyst sitt ønske.
- 87 Gravkapell var det ikke i Grane.
- 89 Ploy og tarm skulle tungt om det ikke ble på gården.
- 90 Arbøide som ikke var avbrutt nødvendig skulle innettes til eller begravelsen.
- 91 Begrepet "sørged" kjender jeg ikke til.
- 92 Under sorgtiden, eller en tid før og etter begravelsen skulle man ikke delta i fest og sammentrommer.
- 93 Ved begravelsen gikk både menn og kvinner kledd i svart.
- 94 På vidt vitet, hadde ingen ikke noen særskilt sørgedrakt.
- 95 Noen fortellinger eller ardfar, som addant mot formigst sørg eller gråt, kjennes ikke.

- 96 Har ikke vært om at man kan være
en døende eller et gravlagt menneske til
live igjen gjennom gråt
- 97 Folk har ikke kjenskap til gamle råd
for å unne sorgen eller en arv.
- 98 Man kjenner ikke til at utgjerd
spille var på noen tidspunkt i tidlag.
- 99 I gamle tider arbeid begynte.
- 100 Likk ble sunget ut - - i kirken
eller i godt var ute på tømst eller
gårdspladsen.
- 101 Det var noen som ønsket å se den
døde, ble tillatt tatt av kirken.
- 102 Man kjenner ikke til at det ble
lagt noe åskede på kirken.
- 103 Det var aln. at det ble plassert
to lys på kirken, et ved hovedenden
og det andre ved fotenden.
- 104 Med hensyn til kunn av antall
lys var det ingen forskjell på gifte
og ugifte.
- 105 Når kirken ble båret ut, ble lykene
satt bort.
- 106 Lykene ble ikke båret foran kirken.
- 109 Det skulle være lys hele natten
før begravelsen.
- 110 } For omringing av år brukte
111 } man å være natten for begravelsen.
Mest og kunne samlet seg i vakkert
var det var sang ut om natten.
Langt kunne bli avbrutt av et par
måltider ut om natten.
- 112 Gråtkoner som opphåtte for å gi ut-
trykk for kirkens sorg - kirkens ingen.

113 Linnéalmer ble tungt mere langsomt
 enn nå. med en bred uttale av
 ordene. med en bred og en lyd i ord
 hvor man nå har e. og med bølgevis
 i stemmen eller sangen.

114 Det er nå ganske alm. å ha prøvet
 viltside i hjertet og hos de talte.

115 Om den gamle skikken er ikke mere
 enn 10 år gammel.

116 Før var det lærere i husene eller en
 av lærerne i bygda som sang ut livet.

117 For lang tid tilbake ble det drømt
 "til velfarskåte" før de var ut livet.

118 "Til velfarskåte ble det drømt om
 eller brunvin. særlig aquavit.

119 Lukt ble båret ut av kirket av

120 skulpturer. Det ble båret av en ungdom

121 - en gutt. Så ble livet båret ut av
 hans ungdomshammer. Det er også
 likedan nå.

122 Lukt skulle bære ut med fot-
 under først. for at den døde skulle
 se i den retning man bar ham.

123 Gjellen ble ikke satt ned på verk-
 sten.

124 Yngre kan kiste beretning om tikkas
 og ingen gårde har merket i seggen
 eller tikkas.

125 På tinnvegen ble det strødt bar.

126 Gjellen ble ikke satt ned
 på tinnvegen med mindre det skulle
 skjele barer.

127 Om beretning om dram eller vrisöl,
 har ingen noe å berette.

- 128 Kvinner fulgte med til grav-
stedet - eller Kirkegården.
- 129 } De alar fulgte både menn og kvinner
130 } som døde i begravelsen fulgte med til Kirke-
gården.
- 131 Det har vært og er fundenes et ønske av
de påværende at først mening møtes i
begravelsen og er med i tilfølgte.
- 132 Det har i lange tider vært skikk at de
gårder som lå nær sin Storskekke
var på sin.
- 133 Man annen pynting enn med hakket
granbar ble ikke foretatt.
- 134 Det er vanlig å høre flagg på halv
stang når noen er død.
- 135 Flagg ble helst av rind, naboer og
136 } selskninger langs sin til kirken,
137 } Det har ikke vært alen å høre flagg-
ene til toppe eller jordstulmen
- 138 Det er vanlig å flage på halv
stang hele dagen - eller så lenge
solen er opp.
- 139 I gammel tid var det skikk at
tilfølgte stendet ved hver gård de
kom forbi og sang.
- 140 Det hende at folk på gården kom
ut av huset og fulgte med yngre
tilfølgte til det var langt forbi
gården - og kunne da vinke med lom-
metørklær eller noe annet hvitt. Med
de hadde for hånden.
- 141 Det er ikke kjenslaget til om det ble
sungen forbi gården når tilfølgte var
i bakk.

1412

11

Det kan ikke huskes at det
 var noget højt når indsejlet drog
 over en højde eller kom vest i gård.

1413

Det kan ikke huskes at folk
 om nogen "ikke" eller "vilde" eller
 der "bare" satte sig ved fæl i
 byen.

1414

Jegten kan kunne være om at hunden
 ikke skulle sættes ved på Isarkens.

1415

Det underlag var ikke længere eller
 mindre under hunden når den var fjørt
 til Kirkegården.

1416

Spilten som det ikke skulle være
 at mørk farve - uden sort eller mør-
 ke brun.

1417

Der er en mere eller højere som
 var brukt - kan ingen huske at den
 ikke måtte være med fæl.

1418

Til Kirkegården var det fjört så
 langt som om mig. Og havde man
 en gammel sprak hest, så var særlig
 den brukt til at dra i kær.

1419

På Hjemsiden var det fjört hest-
 figuren.

1420

Men barstilt i vognen var ikke
 vant brukt her i bygden, og det var
 ikke alene at man var en hest vogn
 på landsbyen. Lige til fjört på en
 alene vogn med fjært under, og ikke
 blev fjört at sætte gårdhøner eller
 den man kan få til det.

1421

Hjemsiden går med siden av vognen.

1422

Langeren satte på hunden.

1423

Der er ikke alene om og fjærten
 om vogn, var ikke satte på en kom-

13691

mulde- og lide, men det ikke var
jærdrag under- men drag av træ.

154 Det sikt ikke om at de efter-
ende hadde anledning til å få vite noe
om den døde skjibne

155 Om menn som døde på Sjæen, på
en søndag, der kvinner som døde
i barbelleng kunne oppnå enre eller
større salighet enn andre, vet ingen å
vurde noe om.

156 Det var ikke bestemt der noen
utnåst som skulle løse Nilsen fra
vognen, og Nilsen ble satt ned på
natten.

157 Noen redskaper f. ms bare ble ikke
brukt til begravelsen

158 De som var Nilsen inn på Nirk-
gården var gjerne de samme som
var der fra Njunnut og ut på Lumb.

159 Noe bestemt ble ikke gjort med
Nilsen før den ble sunket ned i
graven.

160 Gjalt prestem deltok i begravelsen i
Njunnut, så fulgte han med i linjegen
og møtte da ikke opp der sto
ved inngangen til Nirkgården.

161 Yngre Njunnut ble at Nilsen ble
båret rundt Nirkun.

162 For omlag 25-30 år siden ble det
vanlig at prestem møtte opp i Njunnut
eller på Nirkgården, og da ble Nilsen
båret inn i Nirkun

163 Det ble tungen på Nirkgården og
til graven

164 Nilsen ble ikke båret rundt graven.

- 166 Det ble itte ringt når det var jor-
net over gravene, men derimot sang man et
par vers av en salme som påblet for an-
ledningen.
- 167 Før onsdag 16-70 år tidem fikk man
en fast grav i Gran.
- 168 Navnet Næingraver kjennes inntil.
- 169 Før man fikk fast grav, fikk man
en man eller to til å kaste opp
gravene, og det ble gjort dagen før begrav-
elsen.
- 170 Før i tiden var det gjerne crabone
til den døde som kastede gravene igjen.
Før derimot gravene kastede opp gravene
er det kan som kastes den igjen, og det ble
gjort først når gravjegerne har foretatt
kirkegården.
- 171 En prest tilsted, ble jordfestingen
gjort med det samme, hvis ikke ble
den utført først på sommeren.
- 172 Spritten smering man ta i jordfest-
ingen har ingen noe å krette.
- 173 En staur eller en smittesjett ble
satt på gravene til jordfestingen kinn-
en etc.
- 174 Etter begravelsen i eldre tid ble
gravene pyntet med graner av
lyng- eller om sommeren med mann-
blomster- eller og stribelouder. Først
hadde man i eldre tid ingen måte
den omsorg for de døde grave som
nå er tilfelle. Det pyntes og jules,
det er nok valsker å vandre omkring
på de gamle kirkegårder.
- 175 Til jul- eller før juleaften ble

184 Noe lag eller bealag har jeg ikke
kært nok om, og det har vist ikke været
alm. her i bygden

185 }
186 }
187 }
188 }

Dette spørsmåle kan ikke besvares
da jeg og ingen det nok om en slik
beammann

189 Kunde man i dei en ung gutt eller jente
for å bli til begravelsen, kunde man vel
si.

190 Begravelsen varse minnede et døgn.

191 Til begravelsen kørte 3 mål sild.

192 At det fantes mat som ikke kunde
benyttes ved begravelsesdagen, kan ingen
slette nok bestemt.

193 Det var ingen foretjelt på maten
uten man var gift eller ugift.

194 De nærmeste slektninger deltok
ikke i arbeidet for tilbedingen.
Man fant en grei kvinne til å
lede tilbedingen. Hun skulle være
som en kjøttmeister eller "mør" i
begravelsen.

195 All søndag arbeid ble utført
begravelsesdagen, også om arbeidshver
vært var slik den dagen at det var
søndag å berge f. eks høy eller korn.

196 I gamalt tid hadde gjellene sendig
med. Det ble smurt tyder, blom. vafur,
lagd Natur og N.S.V. gomme osv. osv.

197 Gurdingene av mat hadde de med
seg, uten de kunne også bli sendt
dagen før begravelsen.

198 Har ikke noe å berette om det
ble holdt en liten tilbedning derom

1881

200 Lendingene ble sendt dagen i forveien. Med hensyn til Lendinger, sende de første det beste trøstet smaltet etter som man hadde økonomisk råd til.

201 Med disse Lendinger er det helt stutt når det er også stutt med å sende noen ut for å til begravelsen. Yornendingen skjes gjennom avirene, det døde faller til Rinningsjakt, samt går begravelsen skal være - og at de som vil følge den døde til gravem er tjerningendommun i hjemmet - den og den tid begravelsen er bare kort - fra kl 10 til kl 15 - eller så.

202 Det har her i bygda ikke vært noe stort allstotforbuds i en begravelse eller man stuttet å bygge smaltet hjemme. Ingen drakk så meget at de ble dyntig beruset.

203 Man har ikke lagt merke til at hjemmetbygging og gammeldagsendinger har vært en lang tid gravet men ved andre gjestebud.

204 I den yngre tid ble Lendinger avtatt med at man sende brander.

205 For ca 110 år siden begynte man å sende brander, men det var da ikke så alen som nå - en og annen gjorde det, men stort sett var det nesten så sparsomt med brander til å begynne med.

206 Ypranden ble laget i hjemmet av barbyg og potteblonder. Noe brandebinderi fantes ikke - ikke i byen heller.

207 På manden trøstet nå sliketband med påstrib, kortig fra noen stertninger, flere part i kort som ferdigie branden.

208

De fleste Mandre blir lagt på
Kisten - fæstet på Kisten. Men et Stille
ved en Mandre som det nå er,
blir en smalle Mandre lagt på
Kisten i graven.

209

Mange Mandre blir også lagt på
graven, men Mandre blir også tatt
av på og oppvart i Steds i Kirken
og lagt på graven ved sinne høve.

210

I alle begravelsen begynner f. eks. kl 10,
får man ^{sin} brødet på smilt smørbrød,
kaffe, rødt og kaffe. Etter begravelsen
berøres det smat og Ljotolade. I et og
annet tilfelle får man også middag
som består av stek eller kjøtt-Rødt.

211

Ofte holdes man begravelse -
middag på hotell eller gjestgiveri - det
er særlig hvis hjemmet er langt fra
Kirken eller det er knapt om hús i
hjemmet.

212

I fra tid man begynte å avvikle
dødsfall i avisen er vanligvis å
si, men det er ialtfall adskillige
mange år siden.